

In diesem Bande fehlen die Schriften Nr 39-41.

21. Sep. 1955.

Suchier.

Nr. 60.2.

59
94 55
56

ACADEMIAE
IULIAE CAROLINAE
PRORECTOR CVM SENATV
CIVIBVS SVIS
DIEM NATALEM CHRISTI
SANCTE CELEBRANDVM
COMMENDAT.

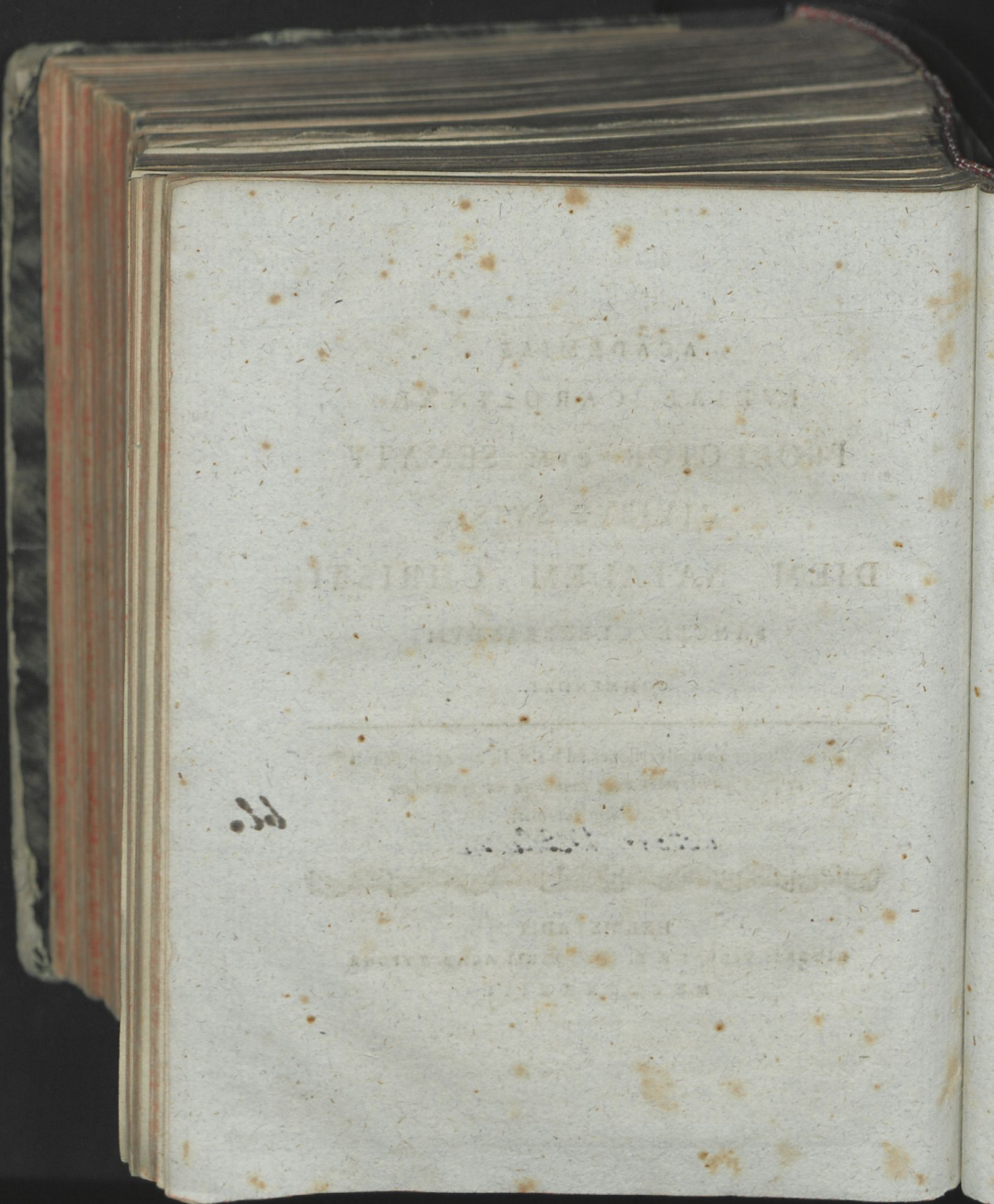
Subnectuntur animadversiones ad DAN. II, 27-45. in primis
de principum romanorum connubiis ad firmandam
tyrannidem inventis.

auctore Heltrheim

66.

HELMSTADII
LITERIS VIDVAE P. D. SCHNORRII ACAD. TYPOGR.
MDCCLXXKIII.

W.

Natalem REGIS REGVM, DOMINI DOMINORVM,
colimus: *Qualis ille rex factus sit, orbis terra-
rum cum seculis procedentibus praedicit. Qua-
lem autem futurum summi rerum Moderatoris providen-
tia constituerit, oraculis docemur, longe ante contextis
ac divulgatis, quam humano ingenio prospici poterant
temporum conversiones tantae, quas post evenisse nemo
historiarum gnarus nescit. Hodie, *Cives carissimi*, ea,
qua par est, religione visum istud memorabile attentius
contemplari decrevimus, quod per somnum regi Baby-
loniae divinitus objectum, nec sine numine fuit explica-
rum in libro, ex *Chaldaea* sine dubio allatum in Judaeam.
Librum dicimus, cujus antiquitatem scimus ab eo inde
aevo testatam, quum talia confingi propter intercedentes
cum christianis judaeorum invidias haudquaquam potuis-
sent: quem perveitutum confirmari, non solum a Jose-
pho,*

IV

pho, Christo, interprete Alexandrino, Ezechiele, constat, sed ab ipso Porphyrio, quippe qui sub Antiocho Epiphane compositum arguerit, quoniam consensum historiae mundi, qua nobis locupletiore aetas hujus viri utebatur, cum rebus adumbratis aptissimum animadvertit. a) Itaque, quum eatenus historiae consentanea describi inimicum habeamus consistentem, an porro ultra Antiochum illae urbis sanctae iterum evertendae, *ferrei imperii fragilibus evanibus imitantis frustraue connubiis principum firmandi*, aliarumve conversionum, quas serius accidisse intelligimus, praedictiones accuratae convenient, nostrae jam erit aetatis judicare. Praeterea autem manifestissimum evidentissimumque integritatis argumentum praebent impressa libro *babylonicae originis vestigia*, seditiones nempe *chaldaicae*; utpote quas, perinde atque in commentariis Esdrae observatum cernitur, in suam dialectum convertere ausi non sunt post reditum in patriam Judaei religiosiores, quamvis caetera utriusque voluminis oratio *hebraeae* conscripta esset.

In illo igitur libro, longe ante Christum natum cognito apud omnes ac pervulgato, novum quoddam et post *quaternariam dominationis vicissitudinem* postremum ac *plene singulare imperium ab ipso DEO maximo*, expressis verbis perhibetur, *introducendum iri*, idque exsurrecturum esse dicitur *interea, dum summa potestas pervenerit ad principes, quantum tyrannidis locum in orbe terrarum occupaturos, et mixtum argillaceo ferream imperii robur connubiis servendis a ruina vindicare frustra anxios*. De *connubiis* ad firmandam familiarum tyrannidisque potentiam inventis postea. Nunc primum orationem vaticinii exhibebimus, animadversionibus, ubi necesse erit, illustratam, quo suis cuique oculis cernere liceat.

DAN.

a) Vid. Hieron. proem. in Daniel.

„De re abscondita, o rex, percunctari insti-
 „tuisti, ad quam tibi aperiendam nec magorum aut
 „astrologorum artes suffecerint, neque extricando-
 „rum hieroglyphicorum peritia valebit, nec divi-
 „nationes augurum. DEVM igitur, quem sidera
 „praesentem manifestant, si quidem Hunc arcanis
 „patefaciendis parem esse intelligimus, ultimorum
 „temporum conversiones menti tuae praemonstra-
 „re voluisse, scias. Quod enim ad somnium istud
 „tuum visaque consopito objecta attinet, ita tibi
 „accidisse recordaberis. Nempe meditabundus ob-
 „dormiveras, futurorum eventuum casibus incer-
 „tis anxie cum animo tuo volutis. Interea Is, quem
 „arcanis patefaciendis parem esse intelligimus, futu-
 „ra tibi portento quodam monstrare dignatus est.
 „Neque tamen, quasi ego caeteris mortalibus divi-
 „natione antecellerem, meo ipsius ingenio praesagi-
 „tum. sed eum in finem divinitus mihi revelatum ac
 „patefactum fuit hoc arcanum, ut ne sensus illius te-
 „lateret, tuque animi tui cogitata rescisceres. Sci-
 „licet statua tibi apparuit collosa; simulacrum,
 „qua amplitudine, qua splendore augustum. Ad-
 „versum tibi stetit. Vel solus adspectus terrorem
 „incurtibat. Tene porro hanc simulacri tui descri-
 „ptionem! Caput habuit ex auro praesantissimo
 „confutum: ex argento armos cum brachiis: ex
 „aere ventrem cum femoribus: crura denique ex
 „ferro cusa; at pedes ex ferro et argilla mixtos.
 „Deinde contuenti tibi faxeum fragmentum nulla

VI

„hominum opera se auellere, et quaterere, visum
 „est, pedes ex ferro et argilla mixtos, eosque at-
 „terere. Tum vero contracta pariter scernebas
 „ferrum, argillam, aesque, et argentum, atque
 „aurum, cunctaque in auras disiecta evanescere;
 „quemadmodum vento auferuntur paleae ex areis
 „aestivis. At Silex, quo coneuussa fuit statua,
 „Mons factus est maximus, b) super orbem terra-
 „rum undique sese expandens. Haecenus somni-
 „um, domine. Nunc porro sensum declarare nobis
 „liceat. De Regibus imperio tuo subiectis gloriari,
 „rex magne; liquidem regnum tibi robustissimum
 „ac potentissimum et gloriosissimum gratificatus
 „est Ille caeli imperator, DEVS: regiones enim u-
 „bicunque terrarum, sive ab humana gente, sive

122 ab

b) Ex parvo maximam evasuram fuisse illam DEI, *Religionis ac MESSIAE POTENTIAM*, quae augustioris, neque humani aut terreni, sed *divini caelestisve regni* nomine insigniri solet, variis imaginibus indicatum legimus: v. c. radice aridae; (Jes. LIII, 2. XI, 1. coll. VI, 13.) *montis* in altum excrescentis; (Jes. II, 2.) *lapidis*, neglecti quidem a gente religionis conditricis, sed templo augustissimo fundamentum utrinque praebituri, pro *asilo* jacentis confugientibus, at quassaturi eum, in quemcunque ceciderit. (Jes.

VIII, 14. Pf. CXVIII, 22. Matth. XXI, 44.) Praeterea confugii seu asyli et *protectionis* notionem involvunt vocabula, sublimitatem, arcem montanam, rupem denotantia; unde non solum metaphorice *ecclesiam* Christi, immo ipsum *Christum*, sed etiam vulgo DEVM, tanquam proprio suo nomine, RVPEM dici, per familiare fuit hebraeis. Pariterque *totam potentiae divinae ac providentiae* MONTEM illum *sanctum* DEI vocant prophetae, (Jes. XI, 9.)

ab agrestibus animantibus aeriisve alitibus occupatas, tuo permittens arbitrio, te omnino huic universitati principem praefecit. Haecenus quidem tu aurei capitis videris instar esse. At vero post fata tua aliud exsurgit imperium, fatale proles tuae exitium; c) itemque tertium imperium, et id aeneum,

e) Quin hic versiculus 39nus triplici menda affectus laboret, vix est quod dubites. Vocem **מַרְוֵן** primo loco, nisi in consonantibus, certe in vocalibus, ex similitudine figurae cum ultimo conmativis vocabulo corruptam, parique modo alterum illud **מַרְוֵן** a praecedente linea profectum, vel fugitivus adspectus docebit. At enim jam codicem habebimus adslipulantem. (nempe Cantabrigiens. ap. Kennicott. 92. ab A. C. 1347.) in quo pleonastica haec vox postrema non apparet. Porro nota marginalis librorum impressorum *undecim* codicibus confirmatur, **מַרְוֵן** praeferebantibus absque *aleph*. Illud autem tam *syrice*, quam *chaldaeis*, ex vaga scribendi consuetudine, idem valet, quod **מַרְוֵן**, pro *hebr.* **מַרְוֵן**, *arab.* **مَرْوَن**; unde utroque modo scriptum verbo *hebraico* **מַרְוֵן** respondet apud Targumistas. Hinc jam

eum nomine *hebr.* **מַרְוֵן** comparatum **מַרְוֵן** satis tuto veriterim casum fortuito accidentem, eventum fatale, malum improvissum. Atque haec vix per complures verbi conjugationes *nominumque* formas aperte manifestat *arabicas* linguae abundantia; praesertim autem *malum* quodvis casu fortuito *accidens* vocatur *arab.* **مَرَدٌ**, quod *chaldaico* aliter scribi nequit, quam aut **מַרְוֵן**, aut, ad evitandum ingratum ejusdem litterae concursum, ut vere legitur nostro loco, **מַרְוֵן**. Denique pro **מַרְוֵן**, inserto *iod*, substituendum esse **מַרְוֵן**, codices persuadent *Kennicotiani* circiter *quincies*. Hujus vero, non praepositionis, sed *nominis* substitutionis, satis alicquin usitati apud *hebraeos*, vix *chaldaicam* diacritice proxime *chaldaeis* cognata *syrice* retinet, quae stirpem, familiam, progeniem, praesertim eo vocabulo *deco-*

um, quippe in vastos terrarum tractus dominaturum. Quartum exinde imperium ferri duritiam praeferet; quid enim ferro non frangitur et contunditur? Ferri igitur instar ad quassandum facti ista omnia fracturum est et contriturum. Quod autem pedes cum digitis partim ex figulari argilla, partim ex ferro constare animadvertisti, imperium significatur *dimidiatum*, quippe aliquid ferrei roboris in se continens, quandoquidem ferum limosa argilla commixtum apparuit. Nempe digiti pedum, hinc ferrei, illinc argillacei, im-

denotat. Haecenus certiora proposuisse mihi videor. Nam quod regnum siquarum babilonico inferius, quale in istum colossium quadrans non agnoscit historia mundi, id citra rationes philologicas fieri sentio. Quid? quod graecum ἡρῶν apud Theodotionem alio fortasse modo explicari poterit; quanquam nunc porro dicenda ex genere minus certo esse fateor. Scilicet illud *ἡρῶν* MSti LXXvivalis Obsequium cum multis aut ex marginali glossa, aut ex columnarum Hexaplarium permutatione ortum, et genitivam lectionem, putaverim, esse pronuntiandam ἡρῶν, tanquam participium activum. Etsi enim vulgaria Lexica activam formam omittunt, ex-

empla tamen prostant. (vid. *Bibl. Nov. Thesaur. philolog.*) Tum vero, (nisi ad analogiam verborum imperandi genitivum ab hellenistis usurpatum dixeris,) quia terminationes compendiose scriptas frequentius librarii confundere solebant, ex ΗΤΤΩΝΟΚΑΙ, pro ἡρῶν *et*, *non* (regnum, quod *te superabit.*) factum fuisse crediderim ἡρῶν *et* (te inferius.) Ita quidem cum *aleph* legissent *areā*; quam lectionem si quis praetulerit, *רַבּוֹתָא* (partic. femin. benoni), eum vertere oportebit: "regnum sese oppositum familiae tuae." (ex *arab.* conjug. 8. se opposuit, obstititque alteri; quod cum accusativo personae constructur.)

„perium indicant, hinc robore, illinc fragilitate sua
 „insigne. Quodque limosa argilla commixtum vi-
 „disti ferrum, principes significantur connubiis mi-
 „scendis arctius sese invicem ligaturi, sed neuti-
 „quam cohaesuri; ferri modo, scilicet, neutiquam
 „cum argilla in unam massam coalescentis. HIS au-
 „tem PRINCIPIBVS REGNANTIBVS Ille caeli Im-
 „perator, DEVS, imperium introducet haud
 „perinde seculis labentibus evertendum. Et hoc
 „(C D) quidem IMPERIUM non relictum tradetur a-
 „lii populo: attrita de medio tollet reliqua ista im-
 „peria ad unum omnia: ipsum vero constabit in ae-
 „ternum. Quod denique saxeam fragmentum mul-
 „ta humana opera de monte se avellere, et confrin-
 „gere, visum tibi est, ferrum, et aes, argillamque,
 „argentumque, et aurum; DEVM MAXIMUM,
 „rex magne, scias, tibi praemonstrasse rerum futu-
 „rarum eventa. Atqui ratum erit somnium; fidissi-
 „mam accepisti interpretationem. „

B

Jam

a) Lectionem מלכותה, (cum
 be emphatico, neutiquam suffi-
 xo mappicato,) jam ex Bibliis
 Commelin. (1599) et codd. ad
 Edit. J. H. Michaelis notatis
 firmam, amplius viginti codd.
 ap. Kennicot. comprobant,
 cum aleph emphatico legentes
 מלכותה. [- Adeoque qua-
 ter in hoc unico loco KENNI-
 COTTI vix dum defuncti in-
 dustriam mihi quidem eximi-

am attulisse utilitatem gratis
 praedico. Quare, ut repetun-
 darum injustissimam crimina-
 tionem tandem mors delevit,
 postquam ex lautissimis mi-
 nerum redditibus parcissime
 prospectum fuisse comperi-
 mus familiae ipsius, sic ferræae
 diligentiae fructus uberrimos
 in posteritatem redundaturos
 esse confidimus. Itaque
 molliter ossa cubent;]

Iam vero Nabuchodonosori ingenio *allegoricam* hancce et quasi hieroglyphicis signis expressam mundanae tyranididis imaginem apprime convenisse, fatebitur, quis consideraverit, quanta fuisse animi impotentia oporteat eum, cuius superbia nonnisi dementia ad tempus inflicta corrigi potuit, quem cum DEI MAXIMI contentione aureum colossum a se exstructum gentibus adorandum proposuisse, et in condita suis auspiciis urbe imperatrice insigniter gloriatum esse, memoria proditum legimus. Ille, postquam mari praevalentem Tyrum expugnavit, terrestrique imperio potentes Aegyptios in suam potestatem redegit, (nam de subacta Iberia e) admodum dubito, neque fabulosarum expeditionum, quae ante hunc regem factae commemorantur, rationem haberi a Daniele arbitror,) princeps terrarum maximus erat, et ipse sibi AVREVM humanae potentiae CAPVT videbatur. Tali igitur viro, quippe ad omnia captanda proniori, monstruosum portentum, inferioribus partibus a splendido cacumine paulatim degenerans, fragilibus innitens fulcris, moxque ex improvise contritum, hinc *omnis humanae excelsitatis vanitatem*, f) illinc et superstitionum futilitatem, et reverentiam inculcabat summo rerum Arbitro debitam, cuius praesentissimum numen ex patefactis nocturnae solitudinis meditationibus, quarum recordationem anxie eo tempore moliebatur, non potuit non colligere.

Quae quum ita sint, an DEO dignum fuisset, pollicendo familiae vel genti illius imperio diuturno factum adulari aut insolentiam alere hominis arrogantissimi, iudicent hi, qui ad successores ejus totam portentum vim trahunt,

e) Quod ex Megasthene retulit 1. sect. 20.
Josephus contra Apionem, l. f) Conf. Jes. XL, 5-8.

hunt. At vero ex istis primus, filius Nabuchodonosori, a fororis marito occisus, ne biennium quidem explevit; alter non ultra quatuor annos imperio praefuit; *tertius*, quam adhuc *puer* esset, *novem tantum mensibus* titulum regis gessit, moxque a populo interfectus est; quartus denique, et is *nepos Nabuchodonosori*, post septemdecim annorum principatum, quem *mollis* vita enervavit potius, quam *ferreum* reddidit, inter vinum et crapulam ignominiose trucidatus est. g) *Pumiliones* hujusmodi *giganteo habitu* ornatos a sacro vate in ista imagine effingi, nemo mihi facile persuadebit. Neque etiam singulorum principum imperia, sed *populorum* de principatu contentantium *fata futura* praedici, tribus potissimum argumentis effici potest. Nam primum expressam deprehendimus *futurarum* vicissitudinum mentionem. Deinde *temporum* conversiones ad arbitrium DEI referendas sibi praemonstrari disertis verbis Daniel testatus est. (v. 21.) Postremo, quod augustissimum illud regnum, sub ferreo demum imperio exoriturum, *alii populo* non traditum iri dicitur, id omnino ita intelligendum erit, ut quaterna ista, quae prius descripta sunt, *principatum* significaverint, *ad alios subinde populos* permutatis vicibus *transmigraturum*.

Certe *Josephus*, h) quoniam capite aureo eos simul indicari monet, qui ante Nabuchodonosorum regnassent,

B 2

lent,

g) Id. l. c. ex *Beross.*h) Ant. jud. l. X. c. 10. §. 4. - -
Hieronimi commentatio (ad verba: *Et ipse mutat tempora et aetates, et transfert regna atque constituit*;) eodem tenet: „Non ergo miremur, in-„quit, si quando cernimus et
„regibus reges et regnis regna
„succedere; quas DEI *guber-*
„nantis et mutantur et finiun-
„tur *arbitrio*. Causasque sin-
„gulorum novit Ille, qui Con-
„ditor omnium est; et saepe
„ma-

sent, *collective* locum nostrum interpretandum esse perspexit. Etenim *principem* regno privari hebraei dicunt, *familiam* intelligentes a successione excludendam. (Ita Dan. IV, 28. coll. 1 Sam. XV, 23.) Idem, iusto argutius singulas magnificae picturae lineas ad vivum resicans, binis brachiis ostendi credit *reges binos* imperium babylonicum everfuros. (Darium Medum, puta, et Cyrum Persam.) Porro *acnis armis indutum* principem, ait, *ab occidente* ad destruendam horum potentiam accitum iri. (Alexandrum in animo habuisse, qui principatum Graecis vindicabat, dubio caret.) Quum autem, *ferrei imperii* mentione injecta, *avgillam* de industria praeteriri appareat, *Romanos*, quorum ne offenderet animos i) curae illi fuit, ab eo intelligi patet. Interea *saxo* rem praemonstrari, contendit, *suo* quidem *tempore* *aduc futuram*.

Quodsi igitur *populos* vaticinium ostendit, *ab illo inde* *de tempore*, quo sibi aureum caput mundi visus est Nabuchodonosorus, *de principatu orbis terrarum certaturos*, eosque prius summa potestate posituros, quam exortum fuerit regnum aliquod omnium augustissimum, cuius plenior descriptionem idem Daniel, optimus vaticiniorum suorum interpret, alio loco (VII, 13. sq) suppeditavit; *in iis* profecto *regionibus*, *quae manifestationem divinae providentiae insigniorem re vera abhinc expertae sunt*, ex populis *memorabilioribus* tam stricte Chaldaeis Persas, (Me-

„malos reges patitur suscitari,
 „ut mali malos puniant: si-
 „mulque *subostendit* et gene-
 „rali disputatione praeparat
 „auditorem, somnium, quod
 „vidit, esse *de mutatione et*
 „*successione regnorum.* „
 i) Similem circumspeditionem,

sine adulatione tamen, a Paulo esse adhibitam dicent, qui 2 *Theff II. 6 sq.* remoram subnascentis hierarchiae tyrannidem principemque in urbe praesentem intelligunt, cuius nunquam factum iri potestatem superstitiose credebatur,

(Medis conjunctos,) his Graecos, istis denique Romanos, videmus, alteros alteris successisse, ut jam paucis ante Christum natum annis historici scientissimi ordinem illum sedulo annotaverint. Ita in ipso archaeologiae romanae prooemio Dionysius Halicarnassensis, k) ejus verba (ex versione Gelenio Sylburgiana) huc transcribemus: „Si quis mentem adhibeat, inquit, ad prisca tam civitatum quam gentium imperia majorum monumentis prodna, ac singulatum quodque consideret, et inter se collata diligenter examinet, quodnam eorum sibi dominium amplissimum paraverit, et res bello ac pace clarissimas gesserit, videbit, romanum imperium longo intervallo post se reliquisse caetera, quorum haecenus exstit memoria; non solum, si spectes amplitudinem domini pulcritudinemque rerum gestarum, verum etiam, quod ad diuturnitatem ejus attinet, extensam usque ad nostrum hoc seculum. Nam antiquum illud Assyriorum imperium, retro ad fabulosa usque pertingens tempora, modicam quandam Asiae partem obtinuit. (Deinde in Medos translatum, et auctum etiam opibus, non longo duravit tempore, sed in quarta aetate deliit.) Persae porro, Medis devictis, Asia quidem paene tota potiti sunt; caeterum, Europaeae etiam gentes bello tentare ausi, non multum profecerunt, nec multum ultra ducentos annos permanserunt in rerum fastigio. At Macedonum potentia, post oppressas opes perlicas, imperii quidem amplitudine superavit omnes, quotquot ante fuerant; tempore vero nec ipsa longe floruit, sed mox ab Alexandri obitu coepit fieri deterior; distracta enim in multos principes, statim

B 3

ab

k) Locum istum, post alios, Thomas Newton cum oraculo Danielis comparavit in egregio opere, quod scripsit de va-

riciniis insigni complements approbatis consimueque praedictio respondentibus. Diss. XIV.

„ab ejus successoribus; et post illos ad alteram tertiamve
 „aetatem progressa, per se ipsa facta est debilis, ac *postre-*
 „mo *romanis armis sublata est e medio.* Nec ipsa tamen to-
 „tam terram ac mare coegit imperata facere: nam nec
 „Africam late patentem subegit, nisi qua Aegypto est
 „contigua; nec Europam rotam perdomuit, sed ad se-
 „ptentriones in ea non processit ultra terram Thraciam,
 „ad occidentem finita est mari adriatico. Atque haec sunt
 „celebratissima ad nostram usque aetatem imperia, et haec
 „eorum diuturnitas atque potentia. (Nam Graecorum im-
 „peria his nequaquam conferenda sunt, nec ditionis ma-
 „gnitudine, nec diuturnitate temporis.) At Romanorum
 „civitas imperat per cunctas terrae plagas, quae quidem
 „inaccessae non sunt, sed habitantur ab hominibus, toto
 „etiam mari dominatur, non solum intra columnas Hercu-
 „lis, verum etiam oceano, quaecumque est navigabilis; prima-
 „que et sola in omni hominum memoria ortum et occa-
 „sum terminos imperii sui posuit. Tempus quoque ejus po-
 „tentiae non breve, sed diuturnius, quam ulli vel regno vel
 „reipublicae obtigit. Statim enim, ex quo primum est
 „condita, propinquas gentes multas et bellicosas sibi ad-
 „junxit, atque in subjugandis adversariis omnibus in dies
 „progressus fecit. Quod tempus jam annorum est septin-
 „gentorum quadraginta quinque. Ex quo autem, totius
 „Italiae posita dominio, ausa est orbis imperium sibi sume-
 „re, exturbatis e mari *Cartbaginensibus*, quorum navales
 „opes fuerant maximae, subjugataque *Macedonia*, quae ad
 „id temporis terrestribus copiis plurimum pollere vide-
 „batur, nulla amplius gente, non graeca, contendente de
 „principatu, septimam jam aetatem dominium omnibus in-
 „terris obtinet; nec est ulla gens, quae non agnoscat univer-
 „sorum dominam, aut detrectet ejus imperium. „

Verum

Verum enimvero ultra illud tempus, a Dionysio computatum, nova tyrannidis specie indutus, quamvis ad fragilitatem in dies magis magisque vergens, ultra quadringentos annos perduravit *principatus ille Romanorum*; adeoque *mille et ducentis amplius annis*, donec ab Herulis concuti cœpit, colossum talis suis insistentem fera posteritas mirata est. Quid? quod, sanctitatis exinde larvam obtendens, horribile spectrum ne tum quidem corrui; et, si nominis vim attendas, adhuc perflare dixeris. l) Itaque, quum in explicanda *ferrea natura copiosior fuerit Daniel*, populum *diuturnitate imperii et injuriis inferendis* reliquos antecellentem, quem alio loco binis tantum verbis *fortem illum ac bellicosum m)* vocat, tam distincte descriptum sistit, ut confundi cum caeteris nequeat. Nam licet minutissimarum partium vim in iudicandis imaginibus tenaciter persequi nollemus, (quamquam *splendidam Perfarum opulentiam* commode argento, et *temperatam mollitie aacritatem Graecorum* haud inepte metallis mediis comparaveris,) tamen *induratum laboribus n)* *pertinaciam ac latius gentibus insultantem vim Roma-*

l) Vid. Michaelis not. ad versionem hujus loci. - in hunc fere modum omnis contra religionem Christi exurgens potentia, tam civilis ista ab utraque urbe septicolli (Roma et Constantinopoli) profecta, quam illa sanctitatis flamen mentita, quasi hydra quaedam aut draco a prophetis figurarum amantioribus (Daniel et Johanne) depingi, hypocriticoque habitu induta antichristi nomine notari mihi videtur.]

m) דָּן (דָּן) Dan. IX, 26.

n) Hinc Eumenem, Pergami regem, memoria profutum est, ideo conjunctionem cum Antiocho Syro detrectasse, quia bellum, praeviderit, initio quidem pari fortuna gestum iri, tempore autem procedente principes fore Romanos *δ' ἐπιβλεψας τὴν τολμῆσιν*, „propter fortitudinem animi et „molestiarum ferendarum per- „severantiam. „ APPIAN. ALEX. de bell. syr. ed. Toff. p. 145.

manorum de industria clarioribus luminibus collustratas esse apparet. Sed novo praeterea criterio populum romanum distinguit, periodumque diligentius praemonstrat tyrannidis ad potentes familias transiturae, ex quo fragili materia mixtum durissimi imperii robur connubiis affinitatibusque miscendis continere allaboraturos esse, asserit, optimates. Etenim Roma, expugnatis atque everfis urbibus fortitudine, navigatione, opulentia clarissimis, Carthagine, Corintho, Numantia, ferreum jam robur nata, terra marique principatum tenens, interea dum Syriam Aegyptumque, tanquam postrema graecae tyrannidis rudera, suis provinciis annumerat, exsurgentem principum virorum dominationem perhorrescere cogitur. Frustra legibus agrariis crescentem civicam insolentiam retundere ausi sunt tribuni. Proconsularis rapacitas a provinciis in urbem contorquetur. Ex imperatoribus militibusque subito fiunt domini, ex victoribus tyranni. Imperium exercitiibus praetorianisque cohortibus sustentatum atque horum identidem arbitrio dispositum ferream ac duram in ipsum senatum et populum romanum vim exercere coepit. Exinde hinc malis intestinis, frequentibus servorum, gladiatorum, militum seditionibus, bellis civilibus atrocissimis, caedibus principum saevorum jussu impune perpetratis, atteri quotidie cernereres rempublicam; illinc laceffitis ab omni parte gentibus vellicari, rapi, scindi provincias: imperium inter binos vel ternos pluresve dominos subinde dispertiri; mox prorsus DIMIDIATUM fataliter discerpi in duas lacinias; tandem misere eneratum et infractum confluenti a septentrionibus barbarorum multitudini in praedam cedere. Atque per totum hocce crescentis ac deerescentis novae tyrannidis spatium, interea dum augustioris in gentes universas dominationis initia RELIGIO capefferet, singulare quoddam apparet principum studium, connubiis affinitatibusque nectendis imperii sui potenti-

ventiam corroborandi. Quae res quo magis fuit singularis ac memorabilis, eo nunc diligentius nobis persequenda est et exemplis illustranda.

Quaquam enim, apud omnes populos et in nullo non regno id usum evenisse, nemo infitias sibi, ut matrimonii pangendis arctius sese invicem conjungere student familiae potentum; tamen hoc *singulari* quodam modo eo tempore, quod notis perquam manifestis a Daniele distinctum est, *inter Romanos* factum fuisse, et quidem *cum frequenti divortio ac raptu gravidarum*, historia comprobatur documentis luculentissimis. Ita *Sullam*, videmus, ex quo dicituram invasit, statim cum uxore *Metella* consilium inire de irabendo in suas partes *Pompejo*, atque huic persuadere, ut, *expulsa crudeliter Antistia*, in matrimonium duceret *privignam* dictatoris *Aemiliam*, Scauro natam ex *Metella*, quamvis jam *viro nuptam ac gravidam* o). Idem *Pompejus*, postquam *Mutiam*, adulterii nomine suspectam, repudiavit, quam *Catonem* forti animo in senatu ambitiosis suis molitionibus sese objicere sensit, ut tanti viri sibi conciliaret amicitiam, *ex neptibus Catonis*, quas forte nobiles habebat binas, *sibi alteram petiit, alteram filio*. p) Spretam Magni *Pompeji* affinitatem conjux cum sorore aegre tulisse dicuntur. Postea *Caesar*, consularu potitus adjuvantibus *Crasso* ac *Pompejo*, quo se

o) *Plutarch.* in *Pompejo*, edit. *Francof.* 1599, fol. T. I. pag. 623.

p) *Plut.* in *Pomp.* p. 641. sq. *It.* in *Catone* min. p. 773. sq. Quum per *Munatium* familiarem hanc sibi gratiam a *Catone* petiit, respondens *Cato*: „Abi, inquit, *Munati*, abi et

„dic *Pompejo*, *Catonem* vinci non posse per feminas,
„quaquam bene sibi cupi in
„votis habeat, et recte agenti
„amicitiam exhibiturus sit ne-
„cessitudine omni firniorem,
„nolle autem obfides contra
„patriam objicere gloriae
„*Pompeji*.”

se penitus insinuaret in hujus potentiam, praeter omnium expectationem Pompejo filiam collocavit Juliam, jam sponsam atque intra paucos dies nupturam Servilio Caepioni; isti autem, ad demulcendum dolorem justissimum, pollicentur filiam Pompeji, eamque pariter jam desponsam parentis affini, Fausto Sullae filio. Ipse Caesar, qui olim Corneliam Cinnae filiam q), deinde Pompejam, Q. Pompeji filiam, Sullae neptem r), pari studio sibi adjunxerat, quippe ex necessitudine cum Mario s) triumviratum spirituum aemulus, nunc Calpurniam Pisonis ducit in matrimonium, consulesque in proximum annum creat socrum suum et generi sui adulatorem maximum Gabinium. Atque triplex ista ad evertendam rem publicam inventa politicarum nuptiarum conspiratio tam aperto fraudis indicio fuit conflata, ut vehementer intercedens Cato clamaret: rem esse plane non tolerabilem, quod CONNUTORUM LENOCINIIS IMPERIUM COLLOCARI (διαπαισεσμενισθαι) coeperit, et per mulieres sese ad praefecturas, exercitus, imperia audent introducere. Staturque, initis hae nuptiis, urbem et forum armis militibusque implevit Pompejus, leges Caesaris populo apprebaturus, et socio futurae tyrannidis materiam, Gallias atque Illyricum comparavit cum quatuor legionibus in quinquennium, ex suo arbitrio omnem rem publicam disponens. t) Postea vero, quum, conternata

- q) Plat. in Caesare, pag. 707.
 r) Sueton. in Caes. c. 6.
 s) Plat. in Mario. p. 408: in Caes. p. 709.
 t) Plat. in Caes. p. 714 in Pomp. p. 624. Ex priori loco verba Appiani Alex. a quo Plutarchum, Polybium aliosque

saepius exscribi notum est, omnino corrigi oportebit, de Bell. civil. l. II. p. m. 720. Ποσειδώνιος λέγει τὴν Σουλπίκιαν, καὶ παρ' ἑαυτοῦ --- Οὐκ --- Τὸν δὲ ΚΑΙΣΑΡΑ. (In editione Tolliana vertitur: „Pompejo collocavit filiam, quamvis jam an-

nata admodum civitate, senatus unum Consulem, nominatimque *Cneium Pompejum*, fieri censuisset, diremtis Juliae obitu istis vinculis, iterum *cum duplici divortio Caesar, ad retinendam Pompeji necessitudinem ac voluntatem*, Octaviam, sororis suae neptem, quae C. Marcello nupta erat, conditione ei detulit, sub quo filiam ejus in matrimonium petiit, Fausto Sullae destinatam. u) Abhinc impudentius in matrimoniis civium licerandis grassari coepit, quem ex fororum nepotibus Caesaris filii loco adoptatum heredem ex dodrante et in principatu successorem reliquit, Octavius Augustus. v) Ille enim non solum ipse, (neglecta, quam adolecens coluerat, priore sponsa, repudiata quoque privigna Antonii, quae, postulanti:bus utriusque militibus, ad conciliandam necessitudinem mutuam vixdum nubilis ei ducenda fuit,) formae illecebris captus, enixam jam filium apud maritum, tunc autem iterum gravidam, *Liviam Drusillam* viro subripuit suisque raptam penetibus induxit, w) sed etiam natum ex hac privignum Tiberium reluctantem adegit, ut expelleret conjugem unice dilectam, subiaco jam ex ea filio, et confestim duceret istam ipsi patri derelictam x), vitrici filiam Juliam, propter mores parum sibi probatam. y) Atque eodem partium suarum firmandarum studio Augustus, tanquam reconciliationis ac partium inter triumviros imperii romani obsidem, forem peramatam Octaviam, acclamantibus legionibus, de-

C 2

spon-

te concordi. ,,) Verae lectio-
nis vestigia grandiusculis litte-
ris notavi, minusculis signis
expressas in codice detrito ex
ingenio suppletas a librario di-
xerim, et scribendum fuisse:

την θυγατέρα κατωλογορημένην τῷ
Καίσαρι, „Pompejo junxit fili-
am desponsam CAEPIONI.

u) Sueton. in Caes. c. 25. 27.

v) Sueton. Caes. c. 83. Aug.
c. 4.

w) Tacit. Annal. V, i. § 3. Sue-
ton in Aug. c. 62. in Tiber.
c. 4.

x) Sueton. in Aug. c. 65.

y) Sueton. in Tiber. c. 7.

spondit Antonio, z) postea ab hoc propter nuptias reginae repudiatam; aa) iterumque natam ex sorore Marcellam filio Antonii junxit. bb)

Delera cum Nerone Caesarum progenie cc) nomen imperatricis familiae affectari et adoptionis titulo successio principatus, quasi filis, tradi coepta est. Flavia stirpe in altero filio exstincta, ab Umbro Nerva adoptatum Trajanum Hispanum Hadrianus consobrinus, illius neptem per sororem uxore accepta, favente conjugis Trajani Plotina, dd) in imperio secutus est. Is autem insigniori exemplo familiam operose a se adoptatam confirmare in imperio studuit. Nam defuncto, quem, ex Cejonio Commodo Aelium Verum Caesarem appellans, in vitis omnibus primum adoptaverat, deinde Antoninum Pium sibi filium et successorem ea demum lege adscivit, ut hic educatum in gremio Hadriani Marcum illum Philosophum, duodeviginti tunc temporis annos natum, cujus amitam Pius in matrimonio habebat, Marcus autem pariter istius defuncti Caesaris filium Verum adoptaret, atque filia Pii desponderetur Vero, non Marco. Interea post obitum Hadriani statim Philosopho amita, marito conscio, dissolutis sponsalibus a conditore gentis adoptitiae pactis, filiam obtulit; contra ea Marcus, diviso inter duos Augustos imperio, filium illum ex adoptione suum jamque potestatis imperatoriae consortem novis vinculis sibi alligavit, filiam Vero

z) Plut. in Anton. p. 929. Appian. Alex. Bell. civ. l. V. p. m. 1126.

aa) Plut. in Ant. p. 940. Liv. epitom. l. CXXXII, Oros. Historiar. l. VI. c. 19.

bb) Bayle Dict. hist. et crit. art.

Antoine (Marc Jules.)

cc) Suet. in Galb. c. 1. Oros. l. VII. c. 7.

dd) Ael. Spartian. in Hadrian. (Historiae Augustae Scriptores, ed. Salmus.) pag. 2. Oros. l. VII. c. 13.

Verò collocans. ee)

Sed luculentiori adhuc, *maximeque omnium*, quae unquam in hoc genere litteris prodita legimus, *memorabili* documento studium istud principum Romanorum, fragile imperii robur asinitibus misceendis a ruina vindicandi, comprobatur nuptiis *Diocletiano* ad firmandam potentiam jamjam periclitantem callidissimo consilio inventis. Et enim, nutante jam republica, paullo ante, quam summa imperii Byzantium transferretur, quum Bagauderum atrocissimi infestates Gallias, Carausii seditione turbatam Britanniam, Aegyptum Achilleo, Africam Pentapolitanis vexatam, Persis invasum Orientem, vel binorum principum vires conjunctas superare animadvertisset atque inter quatuor principes orbem romanum dividendum censuisset, Diocletianus, tot tantisque periculis commotus, non solum virum rusticanum, Herculium, ex Caesare Augustum, simulque educatum inter armenta Dacum Galerium et Constantium Caesares nuncupavit, verum etiam pro-

C 3

crea-

ee) Spartian. in Hadrian. p. 11 sq. Id in Ael. Verò. p. 16. Jul. Capitolin. in Antonin. Philos. p. 23-26. (pag. 24 cum Salmonio, codicis Palatini auctoritate, et cum mutato in cum, sic videtur legendum: Post excessum Hadriani statim Pius per uxorem suam Marcum suscipitatus est, et eum, dissolutis sponsalibus, quae cum Lucio Commodo desponderi voluerat, IMPARI adhuc AETATE, habita deliberatione, velle se dixit. h. e. Pius, quamquam sponsalia cum Lucio

Verò ex mandato Hadriani pacta approbasset, quia hic nondum ad maturitatem pervenerit, deliberato cum uxore consilio, eum [sc. Marcum] sibi dixit generum se cupere, pag. 25, ita lectionem restituere oportere crediderim: Tuncque primum romanum imperium duos Augustos habere coepit, QUVM SIBI RELICTUM [sc. Marcus] cum alio participasset. [Majusculis litteris notata in codicibus desiderantur; ex attritu, ni fallor.] Cf. Id. in Verò, p. 35.

creatam ex se Galerio, privignam Herculi Constantio, prioribus conjugibus repudiatis, affinitatis politicae conciliandae gratia ducendas obtrulit. ff)

Atque intra hoc annorum circiter trecentorum spatium, tam insigni affinitatum politicarum operose conciliandarum studio memorabile, quam caeteri, quorquor eorum principatum ex istis familiarum pactioibus sortiti non sunt, maximam partem tumultu acceptam potestatem seditionibus iterum amitterent, *natum ac fundatum*, tanquam ex improvise, in animos romani populi dominari coepit imperium Religionis christianae tanta vi, ut vel civilibus tantum rationibus inducti principes optime sibi consuluerint, doctrinam adoptantes populari praesidio muniam. Quod si quis nunc, sive poeta sive pictor, omnem historiam inde a Nabuchodonosoro ad Constantini vel Honorii usque aetatem uno obtutu complectens, allegorica quadam imagine SVMAM tyrannidis humanae expressurus, talem nobis colossum, *his signis distinctum*, adumbraret, vix dubito, quin ille peritissimò cuique allegoricarum picturarum aestimatori, (modo ad tempus oblitus fuerit, sacrae scripturae hanc esse inventionem,) egregie et veritatem et artem ingeniosae fictionis approbaturus sit. Ergo quod ante descriptus fuit ille temporum status, id, donec aequi simus iudices, nec veritati nec fictionis elegantiae opprobrio verti poterat, sed auctorem manifesto prodit, qui longe ante Caesarem natum

ff) Eutrop. l. IX. c. 22. Sext. Aur. Victor, de Caesaribus. c. 39. Orof. l. VII. c. 25. De filia Herculi Constantino, huiusque sorore Licinio nupta, nihil attinet dicere. Exem-

pla conjugiorum serius affectatorum inter imperatores occidentales et orientales diligenter ab Helvico collecta existant apud Calov. Bibl. illustr. ad h. l.

*tum ista principum venerorum consilia politica et ceteras
illas temporum ceteras ea Constantini Honorique us-
que aetatem uno intuitu praeciderit tanquam rem prae-
sentem.*

Ex quo autem fragilitatem romani imperii vanissi-
mis connubiorum miscendorum studiis perspectam dedit
Ille caelestium terrarumque vicissitudinum Moderator,
DEVS, augustior haec, quam interea oriri iussit, *Reli-
gionis potentia*, non ita, ut quaternarius iste principatus,
qui praecessit, ab una gente ad aliam transferretur, sed *lin-
guis ac moribus et ingenio separatos populos* per totum ter-
ris tractum *in magnam aliquam familiam* DEO ipsi cae-
loque conjunctissimam *copulat*. An vero *Regnum* hocce
DEI caeleste, ejus originibus consecrata solennia cum
crastina luce celebratura est Ecclesia Christi, statum rerum
fortunatorem, quam qui fuerat ante, orbi terrarum at-
tulerit, illud quidem, *Cives carissimi*, non ab nostrae me-
moriae historicis aut philosophis, hisque interdum parum
iustis honorum suorum aestimatoribus, nec raro rerum
gestarum rationes ac statum ex frivola ingenii petu aetia
fingentibus, sed ab historico doceri juvat, *vix seculo post*,
quam publica auctoritate caput exiit *Religio Nazarenis*,
et eo ipso tempore, quem jam *dimidiatum* cerneretur
imperium Quiritium, coram orbe romano novam aevi
sui felicitatem talibus verbis praedicante, quae pecto-
ris sensa et veri impressa vestigia referunt. PAVL-
LVM itaque OROSIVM scriptorem audiamus, *hi-
storiarum libro quinto* gg) differentem in hunc mo-
dum :

*Olim, inquit, quum bella toto orbe fervebant, quae-
que*

gg) Cap. 1 et 2.

que provincia suis regibus, suis legibus, suisque moribus utebatur: nec erat societas affectionum, ubi dissidebat diversitas potestatum. Postremo solutas et barbaras gentes quis tandem ad societatem adduceret, quas diversis sacrorum ritibus institutas etiam religio separabat? Si quis igitur tunc, acerbitate malorum, patriam cum hoste deseruit, quem tandem ignotum locum ignotus adiit? quam gentem generaliter hostem hostis oravit? cui se congressu primo credidit, non societate nominis invitatus, non communione juris adductus, non religionis unitate securus? -- Et ne antiquitatibus videtur immorari, testis est Roma de Pompejo interfecto, testis Aegyptus de interfectore Ptolemaeo. Mibi autem prima quaecumque motus perturbatione fugienti, quia de confugiendi ratione securo, ubique patria, ubique lex et religio mea est. Nunc me Africa tam libenter excepit, quam confidenter accepit. Nunc me, inquam, ista Africa excepit pace simplici, sine proprio, jure communi, de qua aliquando dictum, et vere dictum est:

--- hospitio prohibemur arenae;

Bella cient, primaque vetant consistere terra:

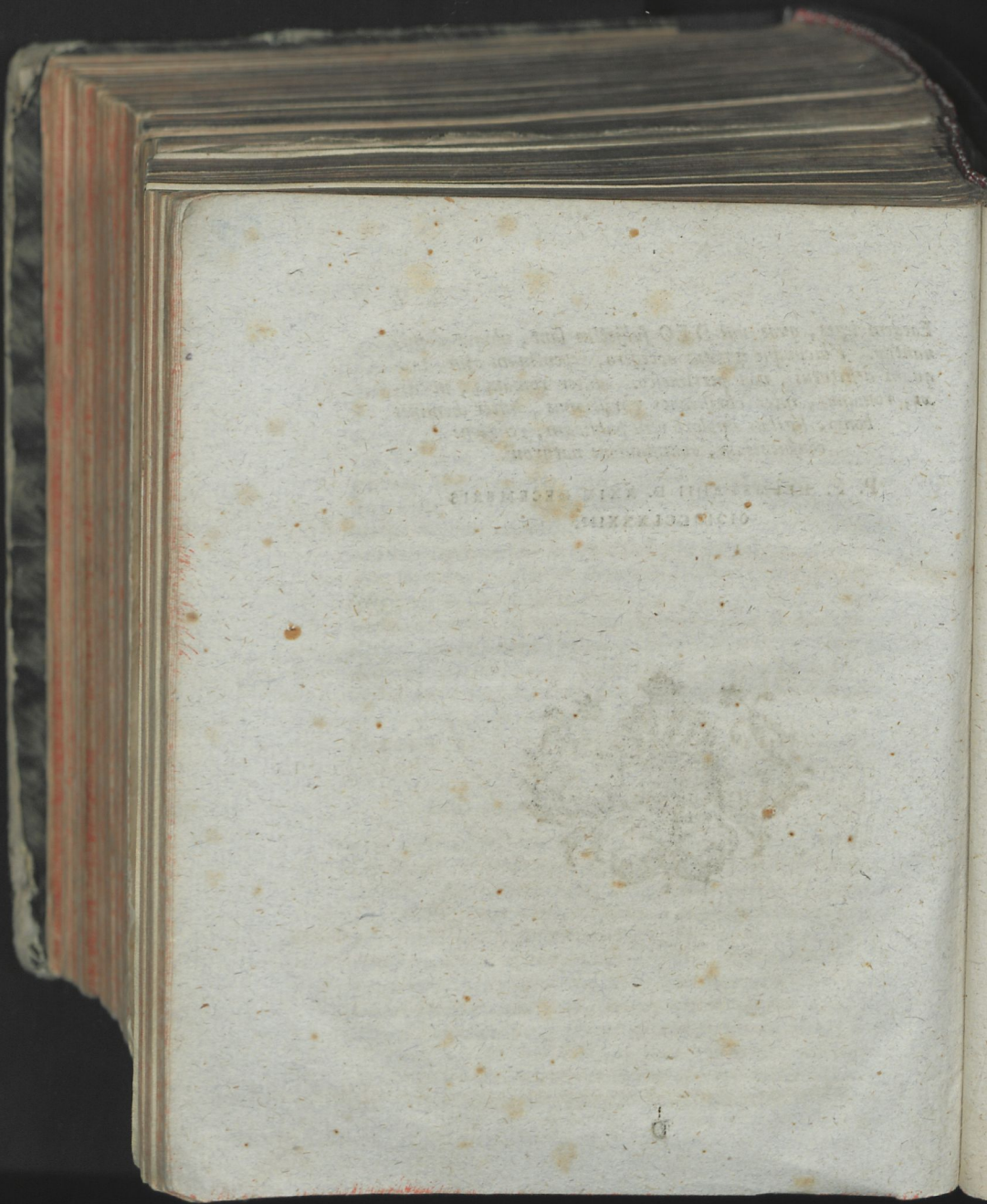
nunc ultro ad suscipiendos socios religionis et pacis suae benivolentiam late gremium pandit, atque ultro fessos, quos soceat, invitat. Latitudo orientis, septentrionis copiositas, meridiana diffusio, magnarum insularum largissimae tutissimaeque sedes, tui juris et nominis sunt; quia ad christianos et romanos romanus et christianus accedo. Non timeo deos hospitii mei, non timeo religionem ejus nece mea: non habeo talem, quem pertimescam, locum, ubi et possessori liceat perpetrare, quod velit, et peregrino non liceat adhibere, quod convenit, ubi sit jus hospitii, quod meum non sit. Unus DEVS, qui temporibus, quibus invotescere voluit, hanc regi statuit unitatem, ab omnibus et diligitur et timetur.

Eas-

Eaedem leges, quae uni DEO subjectae sunt, ubique dominantur. Vbicunque ignotus accessero, repentinam vim, tanquam desitutus, non pertimesco. Inter romanos, ut dixi, romanus, inter christianos christianus, inter homines homo, legibus imploro rem publicam, religione conscientiam, communiōne naturam.

P. P. HELMSTADII D. XXIV DECEMBRIS
 CIOIOGCLXXXIII.

Fd 5611

ULB Halle
002 715 18X

3

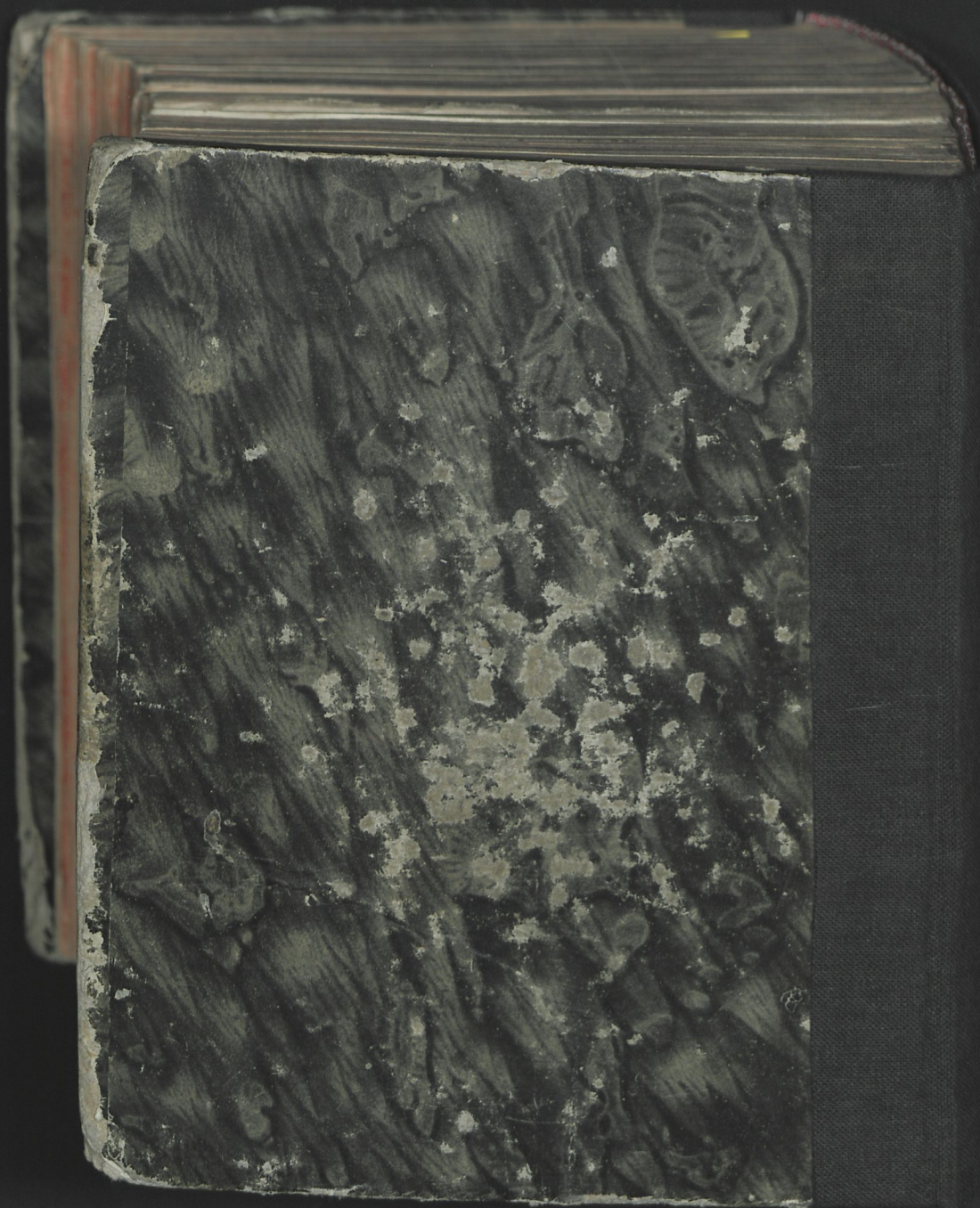

PH 306

VD 77

NC

ACADEMIAE
IVLIAE CAROLINAE
PRORECTOR CVM SENATV
CIVIBVS SVIS
DIEM NATALEM CHRISTI
SANCTE CELEBRANDVM

COMMENDAT.

Subnectuntur animadversiones ad DAN. II, 27-45. in prinis
*de principum romanorum comitiis ad firmandam
tyrannidem inventis.*

auctore Veltrop

HELMSTADII

LITERIS VIDVAE P. D. SCHNORRII ACAD. TYPOGR.

MDCCLXXXIII.

59
56

66.

